
DŽON VAN OUDENAREN

Svetska digitalna biblioteka, Kongresna biblioteka, Vašington,
SAD

UDK 027.54:004(100)
021.64:004(100)

SVETSKA DIGITALNA BIBLIOTEKA

Sažetak: *Autor u tekstu daje kratak prikaz razvoja Svetske digitalne biblioteke*, od ideje o njenom uspostavljanju, preko osmišljavanja i prvih koraka, predstavljanja prvog prototipa 2007. godine, do javnog pokretanja u aprilu 2009. godine. Autor predstavlja i kratku listu značajnijih digitalnih dokumenata u Svetskoj digitalnoj biblioteci, kao što nabraja osnovne funkcionalnosti tog veb sajta. Drugi deo se odnosi na korišćenje, povratne informacije i učešće, a poseban naglasak je stavljen na izgradnju kapaciteta digitalizacije u zemljama u razvoju. Rad se završava listom prioriteta, opisom izazova u budućnosti i sledećih koraka.*

Ključne reči: *Svetska digitalna biblioteka, digitalne biblioteke, Kongresna biblioteka, Unesko*

Direktor Kongresne biblioteke, Džejms H. Billington (James H. Billington), prvi je predložio ustanovljenje Svetske digitalne biblioteke (World Digital Library – WDL¹) u junu 2005. godine u svom govoru na Džordžtaun univerzitetu pred Nacionalnom komisijom Uneskoa Sjedinjenih Američkih Država. U tom trenutku, Sjedinjene Američke Države su bile u procesu po-

* Napomena urednika: Autor ovog teksta, direktor Svetske digitalne biblioteke i stručnjak iz Kongresne biblioteke, gospodin Džon Van Oudenaren, bio je ljubazan da specijalno za časopis *Kultura* napiše ovaj rad i da nam ustupi autorska prava za prevod i objavljivanje, na tome mu se srdačno zahvaljujemo; Editor's Note: The author of this text, the director of the World Digital Library and an expert from the Library of Congress, Mr. John Van Oudenaren, was so kind to write this paper specially for the review "Kultura" and to give us the copyright for the translation and publication, we are very grateful to him for that.

¹ Dalje u tekstu WDL. – *Prim. prev.*

novnog pridruživanja Uneskom posle gotovo dvadesetogodišnjeg odsustva iz te međunarodne organizacije. Bilington je predložio kooperativni projekat koji bi realizovale Kongresna biblioteka i biblioteke iz celog sveta u saradnji sa Uneskom, a čiji cilj bi bila digitalizacija i slobodan pristup preko interneta primarnim izvornim dokumentima koji govore o kulturama sveta i osvetljavaju dostignuća iz svih zemalja sveta. Takav projekat, naglasio je on, “ostvario bi obećanje o zblizavanju ljudi iz celog sveta, slaveći dubinu i jedinstvenost različitih kultura kroz uzajamnu globalnu saradnju.”

Reakcija na predlog bila je izuzetno pozitivna. Unesko je prihvatio ideju u kojoj je video i doprinos ostvarivanju svojih brojnih ciljeva – promovisanje društva znanja, izgradnju novih kapaciteta za korišćenje informacija i komunikacionih tehnologija u zemljama u razvoju, smanjenje digitalnog jaza između i unutar pojedinih zemalja, podsticanje višejezičnosti i povećanje raznolikosti kulturnih sadržaja na internetu. Nekoliko meseci kasnije, kompanija Google.Inc., vlasnik istoimenog internet pretraživača, uložio je oko tri miliona dolara u projekat (nije povezan sa projektom Google Book Search) kako bi se razvio sveobuhvatni plan za Svetsku digitalnu biblioteku.

Kongresna biblioteka i Unesko sazvali su zajednički sastanak u decembru 2006. godine kako bi od bibliotekara i stručnjaka za informacione tehnologije iz mnogih zemalja zatražili dodatne detalje i sugestije. Ubrzo nakon toga, uspostavljene su radne grupe za tehničku arhitekturu i selekciju sadržaja, sastavljene od stručnjaka koji imaju najbolju praksu na tom polju, a njihov rad zajednički sponzorišu Kongresna biblioteka i Međunarodna federacija bibliotečkih udruženja i ustanova (IFLA – International Federation of Library Associations and Institutions).

U oktobru 2007. godine, na Generalnoj konferenciji Uneskoa, Kongresna biblioteka je predstavila radni prototip Svetske digitalne biblioteke sa sadržajima koje su obezbedile šest partnerskih institucija – Nacionalna biblioteka Brazila, Biblioteka Aleksandrina iz Egipta, Nacionalna biblioteka i arhiv Egipta iz Kaira, Nacionalna biblioteka Rusije, Ruska državna biblioteka, kao i Kongresna biblioteka. Nakon osamnaest meseci intenzivnog planiranja i razvoja, Svetska

digitalna biblioteka (www.wdl.org) je zvanično pokrenuta u sedištu Uneskoa u Parizu. Institucije iz osamnaest zemalja, uključujući i nacionalne biblioteke Kine, Egipta, Francuske, Izraela, Japana, Rusije, Srbije i Švedske, kao i značajne univerzitetske biblioteke iz više zemalja, unele su sadržaje iz svojih dragocenih digitalnih zbirki u prvu javnu verziju WDL.

U skladu sa vizijom Džejsma Bilingtona, biblioteka koja bi “slavila dubinu i jedinstvenost različitih kultura”, WDL se od drugih digitalnih biblioteka razlikuje po kvalitetu i selektivnosti sadržaja. Sledi lista samo nekih od mnogih izvora u WDL, a svaki od njih uključile su partnerske institucije WDL:

- Fotografije Brazila iz 19. veka iz zbirke Tereze Kristine Marije koje je prikupio car Brazila Pedro II (Nacionalna biblioteka Brazila);
- Rukopisi i štampana dela koja govore o istoriji Kine, od ranih dokumenata iz 8. veka na stelama o asirskom učenju u Centralnoj Aziji do albuma o šminki koji su u 19. veku koristili glumci Pekinške opere (Nacionalna biblioteka Kine),
- Japanski ilustrovani rukopisi i rukom oslikane knjige i svici od 8. do 20. veka (Nacionalna biblioteka Japana),
- Rukopisi značajnih dela arapskih naučnika i matematičara od 14. do 19. veka (Nacionalna biblioteka i arhiv Egipta),
- Piktografski kodeksi mezoameričkih domorodaca od 11. do 16. veka (Nacionalni institut za antropologiju i istoriju, grad Meksiko, i Centar za proučavanje istorije Meksika, grad Meksiko),
- Miroslavljevo jevanđelje, liturgijsko delo iz 12. veka koje se smatra najznačajnijim i najlepšim srpskim rukopisom (Narodna biblioteka Srbije),
- Rukopisi radova jevrejskog filozofa i teologa Majmonidesa, napisani od 12. do 14. veka na hebrejskom i judeo-arapskom jeziku (Nacionalna biblioteka Izraela),
- Mapa Martina Valdesmilera iz 1507. godine, prva mapa na kojoj je odvojeno prikazana zapadna hemisfera (sa Tihim okeanom kao odvojenim okeanom) i na kojoj se po prvi put koristi ime Amerike (Kongresna biblioteka).

Pored tekstualnih sadržaja, WDL obezbeđuje pristup i zvučnim i video sadržajima od istorijskog i kulturnog značaja, uključujući i snimke priča robova, etnografsku građu, rane filmove Tomasa Edisona i braće Limmijer. Sajt WDL-a se takođe može pohvaliti funkcionalnošću i alatima koji za cilj imaju da sadržaje prikažu na različite načine publici širom sveta. Osobine funkcionalnosti sajta WDL-a, koji je razvio stručni tim u Kongresnoj biblioteci, su sledeće:

Višejezični pristup. Sajt WDL-a funkcioniše na sedam jezika – šest zvaničnih jezika Ujedinjenih nacija (arapski, kineski, engleski, francuski, ruski i španski) i na portugalskom. Svaka digitalna jedinica sa svojim prikazom, opisom i video zapisom kustosa, kao i navigacione alatke na sajtu, dostupni su na jeziku interfejsa, a korisnik može da prelazi sa jednog na drugi jezik u svakom trenutku. Cilj WDL-a je da svakom korisniku obezbedi jednako iskustvo, bez obzira na jezik interfejsa. (Aktuelni dokumenti na sajtu WDL-a prevedeni su i predstavljani na oko 40 različitih jezika).

Dosledni metapodaci. Svaka digitalna jedinica na sajtu WDL-a katalogizovana je i sadrži podatke o mestu izdavanja, vremenu, temi, vrsti jedinice po formatu, jeziku i ustanovi koja je dala sadržaje. Svrha takvog pristupa katalogizaciji jeste da se omogući dosledno unakrsno pretraživanje po vremenu i narodima i da se olakša poređenje između različitih kultura i dijalog čija promocija i jeste cilj projekta.

Napredan pregled dokumenata i funkcija zumiranja. Sve jedinice na sajtu WDL-a, uključujući i svaku stranicu knjige, mogu da budu pregledane korišćenjem najnovijih tehnologija i alatki za zumiranje. U okviru knjiga, i svi povezi su digitalizovani i predstavljani u boji sa mogućnostima zumiranja. Pored toga, svaka knjiga dostupna je i u PDF formatu.

Opis na nivou digitalne jedinice. Svaka digitalna jedinica na sajtu WDL-a sadrži opis dužine od jednog paragrafa do jedne stranice koji objašnjava jedinicu i govori zbog čega je ona značajna. Te opise napisali su istraživači i kustosi, te oni pružaju mnogo širi kontekst od osnovnih bibliografskih metapodataka.

Video kustosa. Odabrane jedinice sadrže i video zapise kustosa koji pružaju mnogo detaljnije informa-

cije o digitalnim delima. Ova funkcija dovodi najbolja i najznačajnija znanja kustosa iz partnerskih institucija u direktan kontakt sa korisnicima.

Web 2.0 opcije. WDL nudi brojne Web 2.0 opcije i obezbeđuje korisnicima mogućnosti da odabrane jedinice štampaju, preuzimaju, dele sa drugima i ponovo koriste iste sadržaje.

I dok WDL sadrži mnoge inovativne funkcije, zasnovane na visokoj tehnologiji, ona takođe počiva i na mnogim tradicionalnim bibliotečkim funkcijama, kao što su izgradnja zbirki, katalogizacija, čuvanje predmeta, kreiranje metapodataka visokog kvaliteta i obezbeđivanje slobodnog pristupa različitim korisničkim grupama. U tom smislu, WDL promovise stručnu praksu tehnološki orijentisanim korisnicima koji i ne bi drugačije saznali šta sve biblioteke rade i šta su tradicionalno oduvek radile najbolje.

Korišćenje, povratne informacije i učešće

Od prvog predstavljanja javnosti, u aprilu 2009. godine, WDL sajt je posetilo više od dvanaest miliona korisnika, koji su pogledali više od osamdeset miliona stranica. Posetioci dolaze iz svih zemalja sveta, a najveći broj njih je iz Španije, Sjedinjenih Američkih Država, Kine, Brazila, Meksika, Argentine, Ruske Federacije, Portugala, Kolumbije. Gradovi sa najvećim brojem posetilaca su Madrid, Buenos Aires, Sao Paolo, Barselona, Meksiko, Lisabon, Moskva, Pariz, Bogota, Karakas. Interfejs na španskom jeziku se najviše koristi od svih sedam zvaničnih jezika, a za njim slede interfejsi na engleskom, kineskom, portugalskom, ruskom, francuskom i arapskom.

Reakcije posetilaca sajtu su izuzetno pozitivne, što se ogleda i u komentarima kao što su "Vaš sajt je potpuno neverovatan, za mene je to ono kako bi Internet trebalo da izgleda", ili "Svetska digitalna biblioteka je najuzbudljivije sredstvo za e-učenje na webu". Korisnici su tražili više sadržaja o određenim temama ili iz nekih zemalja, a neki su predložili dodavanje interfejsa na još nekim jezicima, na primer na nemačkom ili japanskom.

Kada je reč o sadržaju, izuzetno bitan cilj WDL-a jeste da obezbedi široko međunarodno učešće. Sve biblioteke, arhivi, muzeji i obrazovne ustanove sa sa-

držajima koje mogu ponuditi ili uključiti na neki drugi način dobrodošle su da se pridruže projektu kao partneri. U oktobru 2010. godine WDL ima za partnere oko 110 institucija iz 64 zemlje sveta.

Partnerske institucije koje su već digitalizovale svoje sadržaje i održavaju sopstvene digitalne biblioteke uglavnom samo menjaju namenu svojih digitalnih zbirki za uključivanje u WDL. U mnogim zemljama u razvoju, međutim, čak i nacionalne biblioteke i nacionalni arhivi nemaju potrebne kapacitete da digitalizuju svoje zbirke. U cilju uključivanja sadržaja u WDL i izgradnje sopstvenih institucionalnih i nacionalnih digitalnih biblioteka, tim institucijama je potrebna pomoć u obuci stručnjaka i nabavci opreme. Unapređenje kapaciteta tih institucija takođe je značajan cilj projekta WDL.

Tokom 2006. godine, oslanjajući se na prethodna iskustva Kongresne biblioteke u izgradnji digitalnih odeljenja u institucijama u Rusiji i Brazilu, WDL je oformila centar za digitalnu konverziju u Nacionalnoj biblioteci i arhivu Egipta u Kairu. U centru se digitalizuju arapski naučni rukopisi iz Nacionalne biblioteke i Arhiva Egipta zbog njihovog uključivanja u WDL.

Tokom 2008. godine WDL je obezbedila opremu i obuku kako bi se izgradio centar za digitalnu konverziju u Nacionalnoj biblioteci i arhivu Iraka u Bagdadu; u njemu je započeta digitalizacija najstarije periodike objavljene u Iraku, retke i ugrožene zbirke iz perioda 1860-1930. Prvi naslov izabran za uključivanje u WDL bio je kompletna serija časopisa "Lejla", prvog ženskog časopisa objavljivana u Iraku u periodu 1923-1925.

Tokom 2009. godine, WDL projekat dobio je donaciju od Karnegi korporacije iz Njujorka da pomogne bibliotekama u podsaharskoj Africi da se uključe u WDL. Centar za digitalnu konverziju ustanovljen je u Nacionalnoj biblioteci Ugande u Kampali i on služi kao središte nacionalne i regionalne mreže institucija koje doprinose širokim spektrom sadržaja za digitalizaciju.

Dodatni naponi za izgradnju kapaciteta u drugim zemljama planiraju se u skladu sa raspoloživošću finansijskih sredstava. WDL se izdržava iz donacija pri-

vatnog sektora; glavni donatori su Google, Katar fondacija, Karnegi korporacija, King Abdulah univerzitet nauke i tehnologije, Microsoft i drugi. Dodatna sredstva se traže ne samo za izgradnju kapaciteta, već i za tehnički razvoj i kreiranje sadržaja.

Izazovi i sledeći koraci

Dodavanje novih sadržaja bez snižavanja stepena kvaliteta uspostavljenog tokom prve godine projekta, vodeći je prioritet WDL-a u narednim mesecima. Drugi prioritet jeste razvoj distribuiranog onlajn sistema za unos sadržaja, za kreiranje metapodataka i za prevođenje interfejsa koji će omogućiti partnerima da procesuiraju mnogo više svojih lokalnih sadržaja. To će pomoći u izgradnji kapaciteta i u olakšavanju skaliranja WDL-a.

Treći prioritet jeste pridobijanje novih partnera, posebno iz zemalja u razvoju. Vezano za napore pridobijanja, stoji i četvrti prioritet, a to je preduzimanje dodatnih aktivnosti na izgradnji kapaciteta i uspostavljanju centara za digitalnu konverziju tamo gde kapacitet za digitalizaciju nedostaje. Drugi izazovi za budućnost uključuju dodavanje novih funkcionalnosti sajtu WDL-a i obezbeđivanje unapređenog pristupa preko mobilnih telefona i drugih elektronskih ručnih uređaja.

Kako Svetska digitalna biblioteka raste, korisnici biblioteka i sami bibliotekari mogu da očekuju mnoge pogodnosti od nje u pogledu boljeg pristupa pouzdanim i visokokvalitetnim sadržajima preko jednog sajta koji je lak za korišćenje i koji sadrži mnoge napredne funkcije. WDL će nastaviti da koristi i tradicionalna bibliotečka sredstva i najnovije elektronske tehnologije kako bi povezivala ljude u zajedničkom slavljenju dubine i jedinstvenosti svetskih kultura.

Prevela s engleskog
Vesna Injac

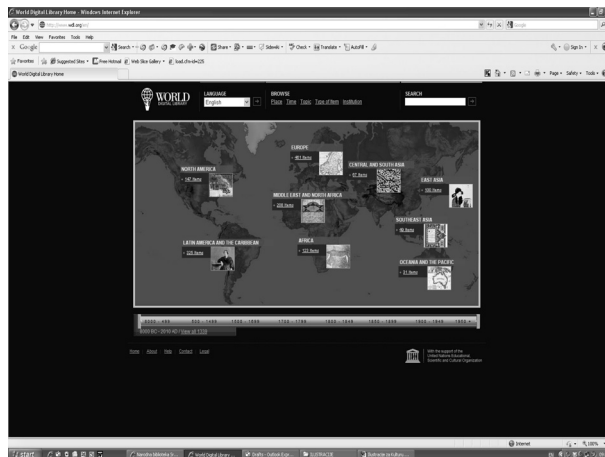
John Van Oudenaren
World Digital Library, Library of Congress, Washington, USA

THE WORLD DIGITAL LIBRARY

Abstract

The author outlines the development of the World Digital Library, from the idea of its establishment, through the design and first steps, presentation of the first prototype in 2007, to its public launch in April 2009. The author also presents a short list of important digital documents of the WDL, as well as the basic functionalities of this web site. The second part focuses on the usage, feedback and participation, with special emphasis placed on building the capacity of digitization in the developing countries. The paper concludes with a list of priorities, a description of the challenges in the future and next steps.

Key words: *World Digital Library, digital libraries, the Library of Congress, UNESCO*

World Digital Library – Svetska digitalna biblioteka